

Maria Magdalena

Uttdrag fra Johannesevangeliet og tanker påskedags morgen 2026 ved Sverre.

Da jeg påskemorgen i år leste Johannes med friske øyne, så jeg for første gang bevisst at Maria Magdalena kom *alene til Jesu grav i mørket*. Alene i mørket. For en kvinne!

Hun ser at steinen foran graven er tatt bort. Men hun ser mer: Hun ser at Jesus er borte og mener «de har tatt Herren bort fra graven og vi vet ikke hvor de har lagt ham.» Da er det hun løper tilbake og forteller det til Peter og Johannes (disippelen som Jesus hadde kjær)

Peter og Johannes springer til graven. Johannes forteller rørende at han sprang fortere enn Peter og kom først. Han var nok en ung disippel. Han bøyer seg inn først for å sjekke. Han ser linklærne, men går ikke inn i graven. Peter går inn, ser linklærne og det sammenrullede tørkleet til hodet. Så går Johannes inn. *Han så og trodde*. Disiplene gikk så hjem. (Angående Johannes som ung disippel, Jf. boka *Disippelen som Jesus elsket* av Aage Hauken. Undertittel: Hvem skrev Johannesevangeliet)

Maria Magdalena blir stående selv om mannfolka har gått hjem. Gråtende bøyer hun seg og ser inn i graven.

– Hvorfor gråter du kvinne? Spør to hvitkledde engler.

– De har tatt Herren min bort, og jeg vet ikke hvor de har lagt ham.

I det samme snudde hun seg og så Jesus stå der, men hun skjønnte ikke at det var han.

– Hvorfor gråter du, kvinne?» spør Jesus. «Hvem leter du etter?»

Hun trodde at det var gartneren, og sa til ham:

– Herre, hvis du har tatt ham bort, så si meg hvor du har lagt ham, så skal jeg ta ham med meg.

(Hva mener hun? Hvordan skulle hun greid å ta ham med seg?)

– Maria, sa Jesus. Da snudde hun seg og sa til ham på hebraisk:

– Rabbuni. Det betyr mester.

– Rør meg ikke, for jeg har ennå ikke steget opp til Far. Men gå til mine brødre og si til dem at jeg stiger opp til ham som er min Far og Far for dere, min Gud og deres Gud.»

Da gikk Maria Magdalena av sted og sa til disiplene: «Jeg har sett Herren!» Og hun fortalte hva han hadde sagt til henne

I boka *Resurrected to Eternal Life* har Jürgen Moltmann et gripende avsnitt om Maria Magdalena og kvinnene i Jesu følge. Det er vakkert og gir Maria den anerkjennelse hun også bør få fra oss.

Jürgen Moltmann: Resurrected to Eternal Life

On Dying and Rising. (Utgitt 2020. Til engelsk 2021)

Utdrag fra Moltmanns bok.

Dette handler om kvinnes rolle, spesielt Maria Magdalena.

2. KVINNENES TRO I EN ØDELAGT VERDEN

Mens mennene som fulgte Jesus flyktet, fulgte kvinnene ham trofast helt til døden og betraktet det «på avstand». Med andre ord: de holdt blikkontakt med sin venn. Disse kvinnene nevnes ved navn i evangeliene (f.eks. Mark 15,40). De ble ikke fremmedgjort av døden, og den kunne ikke bryte deres kjærlighet til Jesus. Da sabbaten var over, gikk Maria Magdalena, Maria, Jakobs mor, og Salome til sin venns grav og hørte en engels stemme: «Han er oppstått; han er ikke her» (Mark 16,6). Først foran den tomme graven ble de grepet av frykt og begynte å skjelve.

Foran den tomme graven var det ingen påskeglede, bare usigelig bestyrrelse. Som fødselen er døden en del av vår endelige, dødelige eksistens. Å stole på livets naturlige gang innebærer også å stole på døden. «Vi må alle dø en gang», sier man. Det som rystet kvinnene da de sto ved den tomme graven og hørte engelens stemme, var sammenbruddet i denne naturlige orden av liv og død. Hvis døden ikke lenger er sikker, kan vi heller ikke være sikre på at de døde virkelig er døde. Fra første stund var mysteriet om Jesu oppstandelse skremmende – et mysterium tremendum. Avslutningen av Markusevangeliet gir et enkelt vitnesbyrd om dette.

3. MARIA MAGDALENA

Av alle apostlene og Jesu disipler var den som sto ham nærmest, en kvinne ved navn Maria, fra landsbyen Magdala ved Genesaretsjøen. Nettopp på grunn av deres nærhet har menn helt fra begynnelsen forsøkt å diskreditere Maria Magdalena og minnet om henne. Kirkefedrene identifiserte henne med «den syndige kvinnen» (Luk 7), og ikke-kanoniske tekster fra tidlig kristendom – og til og med moderne historiske fantasieromaner – har forsøkt å redusere hennes forhold til Jesus til noe (bare) romantisk.

Pave Gregor den store prekte i år 597: «Hun som Lukas kaller den syndige kvinnen, og som Johannes kaller Maria, mener vi er den Maria som det ifølge Markus ble drevet ut sju demoner fra. Og hva betegner disse sju demonene om ikke alle laster? Det er klart, brødre, at kvinnen tidligere brukte salven til å veldufte sitt legeme i forbudte handlinger.»

Paven smeltet dermed sammen fire ulike fortellinger om fire forskjellige kvinner og tilskrev alle deres negative trekk til Maria fra Magdala. Først under Det andre Vatikankonsil i 1965 ble dette bildet korrigeret, og i 2016 gav pave Frans Maria Magdalena en egen festdag og stilte henne dermed på linje med de mannlige apostlene. Likevel forblir hun også i dag gjenstand for menns fantasier: denne magna peccatrix, den store synderinnen, prostituer-te, ødelagt av sine egne laster. De «sju demonene» Jesus helbredet henne

fra, ble tolket som de «sju dødssynder». Det finnes en lang tradisjon av korsfestelsesbilder der hun omfavner korset, med langt, flytende hår.

Forsøkene på å diskreditere Maria begynner allerede i Johannesevangeliet: Peter og de andre apostlene trodde henne ikke da hun fortalte at graven var tom. Disiplene løp til graven for å se selv (Joh 20,1–10). I gnostiske evangelier, som ikke ble tatt med i kanon, sies det at Peter uttalte: «La Maria forlate oss, for kvinner er ikke verdige til livet.» Likevel ber han henne dele det Frelseren har åpenbart for henne alene, hun som han elsket mer enn de andre kvinnene. Når Maria forteller om en samtale hun har hatt med Jesus i en visjon, reagerer Peter med vantro: «Har Frelseren talt i hemmelighet til en kvinne og ikke åpent, så vi alle kunne høre?»

Dette tyder på en åpen rivalisering mellom Peter og Maria fra Magdala i den første menigheten. Apostlene opplevde denne kvinnen som foruroligende: «Min Herre,» sier Peter i Pistis Sophia, «vi vil ikke tåle denne kvinnen, for hun tar ordet fra oss og lar ingen av oss tale, men taler selv mange ganger.» Er det til henne Paulus' formaning om at «kvinner skal tie i menighetene» er rettet?

Hvem var Maria fra Magdala i Bibelen?

Maria fra Magdala var til stede ved Jesu korsfestelse og død; hun var der da kroppen ble lagt i graven; og hun var den første som så den tomme graven og den oppstandne Jesus. Hun er det fullkomne vitne til Jesu død og oppstandelse.

Ifølge Lukas hadde Jesus helbredet henne for «sju demoner», hvorefter hun fulgte ham slik apostlene gjorde. Matteus og Johannes nevner ikke denne sykdommen – det gjør heller ikke de apokryfe tekstene. Det er nærliggende å anta at hun, etter å ha blitt helbredet, fulgte Jesus og ble grepet av hans budskap. Lukas tilføyde antakelig «de sju demonene» for å konkretisere de «onde åndene» han nevner (Luk 8,2). Maria var den første i gruppen av kvinner som ble Jesu følgesvenner i konkret forstand, og hun nevnes alltid først. Tilsynelatende var hun gruppens representant.

I motsetning til apostlene, som flykter, og Peter, som fornekter Jesus, står Maria Magdalena «på avstand» og ser på mens Jesus korsfestes. Hun følger ham til døden (Mark 15,40; Matt 27,56; Joh 19,25). Hun går også sammen med Josef fra Arimatea, som får utlevert kroppen av Pilatus til begravelse (Mark 15,47), og hun besøker graven etter sabbaten for å salve kroppen, slik skikken var i Israel. Trettiseks timer etter at Maria hadde sett Jesus dø på korset og bli lagt i graven, fant hun den samme graven tom.

Den opprinnelige teksten i Markusevangeliet slutter her: «De gikk ut og flyktet fra graven, for redsel og forferdelse hadde grepet dem; og de sa ikke noe til noen, for de var redde» (Mark 16,8). Den senere tilføyelsen er inspirert av de andre evangeliene. Hos Matteus forkynner «en Herrens engel», med klær «hvite som snø»: «Frykt ikke! Jeg vet at dere leter etter Jesus, han som ble korsfestet. Han er ikke her; han er oppstått, slik han sa. Kom og se stedet hvor han lå. Skynd dere så av sted og si til disiplene: 'Han er oppstått fra de

døde, og se, han går i forveien for dere til Galilea; der skal dere få se ham.' Dette er mitt budskap til dere» (Matt 28,5–7).

Ifølge Matteus forlot kvinnene den tomme graven med «frykt og stor glede» (Matt 28,8). Evangelisten Johannes tegner møtet mellom Maria Magdalena og den oppstandne Kristus på en måte som fremhever dybden i deres forhold, men også Jesu avskjed:

Men Maria sto utenfor graven og gråt ... «De har tatt bort min Herre, og jeg vet ikke hvor de har lagt ham.» Da hun hadde sagt dette, snudde hun seg og så Jesus stå der ... Jesus sier til henne: «Maria!» Hun vender seg og sier på hebraisk: «Rabbuni!» (det betyr mester). Jesus sier til henne: «Rør meg ikke, for jeg er ennå ikke steget opp til min Far. Men gå til mine brødre og si til dem: 'Jeg stiger opp til min Far og deres Far, til min Gud og deres Gud.'» Maria Magdalena går og forteller disiplene: «Jeg har sett Herren!» – og hun gjengir det han hadde sagt til henne (Joh 20,11–18).

Her, foran den tomme graven, finner Maria ikke kroppen til sin venn – derfor gråter hun. Den hun møter, er ikke bare den oppstandne Jesus, men den oppstigende Jesus: han er fortsatt på vei fra de dødes rike til sin «Far» og «Gud» i himmelen. Han tilbringer førti dager på jorden for å åpenbare sin oppstandelse. Og han trekker apostlene og Maria inn i sitt eget forhold til Gud: min Far er deres Far, min Gud er deres Gud.

Noli me tangere: det er ikke klart hvorfor Jesus nekter Maria fysisk berøring, mens han tillater den «tvilende Thomas» å berøre sårene etter korsfestelsen. Teologen Elisabeth Moltmann-Wendel reflekterer slik over hva dette kan ha betydd for Maria:

Maria Magdalena erfarte legemlig frelse på en måte som gikk lenger enn nesten alle andre. Hun elsket Jesus personlig ... Hun tvilte aldri på ham. Men nå begynner hun å klamre seg til ham. Det er ikke den døde Messias som får henne til å tvile, men det tapte legemet til Jesus. Det er her hun erfarer døden; her faller hennes eksistens sammen. Jeg vil heller oversette ordene «Rør meg ikke» slik: «Bli voksen, bli moden! Aksepter avskjedens sorg.» «Hvorfor søker dere den levende blant de døde?» spør engelen kvinnene i Lukasevangeliet. Stemmen er fortsatt nær og kjent, og i denne stemmen er Jesus fortsatt den samme. Med denne stemmen gir han henne et oppdrag som ikke opphever avstanden mellom dem, men gjør den forståelig: hans Gud er alles Gud, hans Far er alles Far.

Maria «så» ikke bare den oppstigende Jesus; han talte også med henne og ga henne i oppdrag, som en apostel, å forkynne Guds budskap. Dermed ble hun, med oldkirkens ord, en «apostel for apostlene». Hennes vennskap med den dødelige Jesus ble forvandlet til et guddommelig fellesskap med den oppstandne Kristus.

Maria var den siste som så Jesus blant de levende, og den første som så ham i verden etter oppstandelsen. Hun så ham i øynene og hørte hans stemme. Hun gikk forut også for Maria, Jesu mor, som i begynnelsen var skeptisk til bevegelsen rundt sin sønn (Mark 3,21), men som senere ble en del av den første menigheten. Gjennom hele kristendommens historie har

det eksistert en tradisjon som hedrer Maria Magdalena, slik Moltmann-Wendel har vist. Michelangelos mesterverk Pietà fremstiller en kvinne så ung at hun like gjerne kunne vært Maria Magdalena.

4. DEN NYE VIRKELIGHETEN I JESU KRISTI OPPSTANDELSE

En studie av påskefortellingene om apostlene i Galilea og kvinnene i Jerusalem viser den helt enestående karakteren av den nye virkeligheten der Jesus «viser seg» etter å ha dødd på korset og blitt lagt i graven. Dette var ingen gjenoppliving av et dødt menneske, men apostlene og kvinnene forsto først ikke denne nye virkeligheten. Jesus «viser seg» eller «åpenbares» for dem; først da gjenkjenner de ham. Denne gjenkjennelsen er knyttet til sårene fra korsfestelsen, det kjente måltidsfellesskapet ved brødsbrytelsen og hans stemme. I samme øyeblikk som disiplene i Emmaus «ser» ham, «forsvinner han ut av deres syn» (Luk 24,31). Han åpenbarer seg «i en annen skikkelse» (Mark 16,12). Disse «åpenbaringene» møtes ikke med tro, men med vantro (Mark 16,11.13.14); apostlene overveldes av tvil, slik fortellingen om Thomas viser (Joh 20,24–29). Det er den oppstandne som formaner dem til tro, gir dem fred og puster på dem med oppstandelsens Ånd (Joh 20,22).

Ingen så hva som hadde skjedd med den døde Jesus. De hadde bare sine inntrykk av hans død på korset, hans legging i graven og hans «opptredener» som den levende Kristus. Fra første stund oppfattet de ikke dette som at han hadde unngått døden, slik Elia eller Enok som ble tatt opp til himmelen. De talte fra begynnelsen om at Jesus var «vekket opp fra de døde». Ifølge den profetiske eskatologien i denne tiden fantes en forventning om en generell oppstandelse fra de døde.

Også Paulus forsto det som skjedde med Jesus i lys av denne forventningen: «Hvis de døde ikke står opp, da er heller ikke Kristus stått opp» (1 Kor 15,13). Apostlene og kvinnene talte likevel om Kristus som var stått opp «fra de døde». Dette ble ikke oppfattet som et unntak, men som begynnelsen på den generelle oppstandelsen. Kristus var «førstegrøden av de døde» og livets opphav. I den oppstandne Kristus fikk apostlene og kvinnene et glimt av det evige liv: «Det som var fra begynnelsen, det vi har hørt, det vi har sett med våre øyne, det vi har betraktet og rørt ved med våre hender, om livets ord – dette liv ble åpenbart, og vi har sett det og vitner om det og forkynner dere det evige liv, som var hos Faderen og ble åpenbart for oss» (1 Joh 1,1–2).

5. Å OVERVINNE DØDEN

Jesu oppstandelse fra de døde ble aldri forstått som en individuell hendelse, men som universell, slik døden er universell for mennesket: «For likesom alle dør i Adam, slik skal alle bli gjort levende i Kristus» (1 Kor 15,22). Påskens ikoner i den ortodokse tradisjonen viser dette: Den oppstandne Kristus griper Adams hånd med sin høyre hånd og Evas hånd med sin venstre og løfter dem opp fra gravene. Sammen med Adam og Eva løfter Kristus hele menneskeheten ut av dødens rike og inn i lyset av det evige liv.

Kristi død på korset er ensom og individuell; hans oppstandelse er kollektiv og inkluderende. Den omfatter hele menneskeheten og hele skapningen «i den kommende verdens liv», slik den nikenske trosbekjennelsen uttrykker det. «Han skal sluke døden for evig» (Jes 25,8); «Døden skal ikke være mer» (Åp 21,4). Paulus sier: «Den siste fiende som blir tilintetgjort, er døden» (1 Kor 15,26). Og han jubler: «Død, hvor er din seier? ... Men Gud være takk, som gir oss seier ved vår Herre Jesus Kristus» (1 Kor 15,55.57).

Det kvinnene flyktet fra i skrekk, blir for de første kristne en grunn til glede: en verden uten død og undergang. Dette er uforståelig og uforenlig med etablerte, rasjonelle forventninger. Det som er umulig i denne begrensede verden, blir virkelighet i Guds nye verden. Derfor sammenlignes Kristi oppstandelse ofte med skapelsen: Kristus er den «nye Adam». Celsus, en kritiker av kristendommen på 100-tallet, anklaget de kristne for å vende opp ned på verdens naturlige orden og for å fremme en «verdensrevolusjon». Dette gjenspeiles også i Paulus' «anarkiske» utsagn: «Så kommer enden, når han overgir riket til Gud Faderen, etter å ha tilintetgjort all makt og all myndighet og kraft» (1 Kor 15,24).

I de kristnes øyne blir den oppstandne Kristus en protestkraft mot verdens gudløse makter, som er dødelige for menneskeheten og jorden. Denne oppløsningen av tilliten til verdens «naturlige orden» – døden – forvandles til feiringen av den nye skapelsen. Fortvilelsen over verdens urett forvandles til vissheten om Guds rettferds seier i den kommende verden, den verden som begynner med Kristi oppstandelse.

I lyset av Jesu Kristi oppstandelse blir det mulig at livet overvinne døden, rettferdigheten overvinne volden, og skapelsen overvinne ødeleggelsen. Kraften som vekket Kristus fra de døde, er Guds skapende kraft – en kosmisk hendelse, begynnelsen på en ny skapelse av alle ting.

«Oppstandelsen fra de døde» er den jordiske siden av Jesu Kristi oppstandelse; den nye skapelsen av alle ting i «den kommende verdens liv», slik den nikenske trosbekjennelsen sier, er den kosmiske siden: «Han skal sluke døden for evig» (Jes 25,8); «Døden skal ikke være mer» (Åp 21,4).

Med Paulus' ord: «Den siste fiende som blir tilintetgjort, er døden» (1 Kor 15,26). Og han jubler: «Død, hvor er din seier? ... Men Gud være takk, som gir oss seier ved vår Herre Jesus Kristus» (1 Kor 15,55.57).

Det som kvinnene flyktet fra i frykt, blir dermed til en grunn til feiring for de første kristne: en verden av liv uten død og ødeleggelse. Dette er uforståelig innenfor etablerte, rasjonelle forventninger. Det som er umulig i denne endelige verden, blir virkelighet i Guds nye verden.

Derfor sammenlignes Kristi oppstandelse ofte med skapelsen: Kristus er den «nye Adam». Celsus, en motstander av kristendommen på 100-tallet, anklaget de kristne for å vende opp ned på verdens naturlige orden og for å fremme en «verdensrevolusjon». Dette speiles også i Paulus' «anarkiske» profetier: «Så kommer enden, når han overgir riket til Gud Faderen, etter å ha tilintetgjort hver makt og myndighet og kraft» (1 Kor 15,24).

I de kristnes øyne blir den oppstandne Kristus en protestkraft mot verdens gudløse makter og myndigheter, som er dødelige for mennesket og jorden. Mistilliten til verdens «naturlige orden» av død forvandles til feiringen av den nye skapelsen.

Fortvilelsen over verdens urett forvandles til vissheten om Guds rettferds seier i den kommende verden, den verden som begynner med Kristi oppstandelse.

I lyset av Jesu Kristi oppstandelse blir det mulig for livet å overvinne døden, rettferdigheten å overvinne volden, og tilblivelsen av det som er å overvinne ødeleggelsen. Kraften som vekket Kristus fra de døde, er den guddommelige skapelseskraften – like virksom og like sterk som på den første skapelsesdagen.